

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
De heer T.J. Zandstra
Postbus 20011
2511 EZ Den Haag

SGBO

Onderzoek > Advies > Implementatie Postbus 30435 2500 GK Den Haag Sophialaan 10 T 070 3738357 F 070 3639345 E info@sgbo.nl www.sgbo.nl
KVK 27195049 Bank BNG 285060163 BTW 8096.79.759.B.05

doorkiesnummer (070) 373 8035	uw kenmerk	datum 26 juni 2006
bijlage(n) aanbieding eindrapport	ons kenmerk secr. 3744/256	bijlage(n) 10

Geachte heer Zandstra,

Hierbij zenden wij u 10 exemplaren van het rapport 'onderzoek aftreedmotieven raadsleden'. De werkzaamheden van SGBO in het kader van deze opdracht zijn hiermee afgesloten. De eindafrekening zal u binnenkort worden toegezonden.

Eveneens ontvangt u binnenkort een evaluatieformulier waarop u uw mening over de dienstverlening van SGBO kunt geven.

Wij danken u voor de prettige samenwerking. SGBO is u in de toekomst graag opnieuw van dienst. Voor nadere informatie over onze dienstverlening kunt u altijd contact met ons opnemen.

Hoogachtend,

Mevrouw drs. C.M.S. Glim
directeur SGBO

27062006

nederland/467 gemeenten/989 raadsleden afgetreden /234 wethouders van buiten de raad/90 vrouwelijke burgemeesters/25 politieregio's/1088 verkeersdoden/Woningtekort 166000 woningen/362000 mensen met een bijstandsuitkering/96500 Wsw-ers/152000 huishoudens doen beroep op schuldhulpverlening/685200 huishoudens met een minimuminkomen/Totale bevolking 16258032/8045914 mannen/8212118 vrouwen/7389408 ongehuwden/7034504 gehuwden/956541 gescheiden /141936 overledenen/200297 levendgeborenen

Afgetreden raadsleden

Motieven en ervaringen

SGBO

Onderzoek > Advies > Implementatie

3112431 allochtonen/2791000 autobestuurders/1270000 fietsers/334490 HBO studenten/187600 WO studenten/483 openbare bibliotheken/20767000 museumbezoeken/8748 uitgesproken faillissementen/1383875 geregistreerde misdrijven/6809581 woningen/61801 verleende bouwvergunningen/8294000 werkzame personen/396000 werklozen/124000 vacatures/1920000 leden van vakvereniging/765000 WAO-uitkeringen/51497 ziekenhuisbedden/130 ziekenhuizen/nederland/467 gemeenten/989 raadsleden afgetreden /234 wethouders

Afgetreden raadsleden

Motieven en ervaringen

juni 2006

27062006

COLOFON

Samenstelling

Hester Tjalma-den Oudsten

Druk

Sector Document Processing, VNG

SGBO

Onderzoek > Advies > Implementatie

Postbus 30435

2500 GK Den Haag

SGBO 3744/540

Niets uit deze publicatie mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van SGBO.

Aan de totstandkoming van deze publicatie is de grootst mogelijke zorg besteed. SGBO kan echter niet aansprakelijk worden gesteld voor eventuele onjuistheden, noch kunnen aan de inhoud rechten worden ontleend.

INHOUDSOPGAVE	1	Aanleiding voor het onderzoek	1
	1.1	Methode	1
	1.2	Respons	2
	1.3	Verwachte ontwikkelingen: invloed van dualisme en bestuurlijke vernieuwing	3
	2	Profiel van het raadslid	5
	2.1	Tijdsbesteding	5
	2.2	Tussentijds afgetreden raadsleden	6
	2.3	Reden van aftreden	7
	2.4	Motieven om raadslid te worden	11
	2.5	Ervaring vooraf	13
	2.6	Het selectieproces	14
	3	Ervaringen tijdens het raadslidmaatschap	15
	3.1	Het functioneren van de raad	15
	3.2	Het betrekken van burgers	19
	3.3	Ervaring met agressie en bedreiging	20
	3.4	Het belang van contacten	22
	3.5	Nieuwe zaken op basis van de Gemeentewet	23
	3.6	Het functioneren van de fractie	24
	3.7	Individuele problemen bij het functioneren als raadslid	25
	4	Terugblik op het raadslidmaatschap	27
	4.1	Terugblik op de periode	27
	4.2	Na het raadslidmaatschap	28
	5	Toetsing van hypothesen en conclusies	30
	5.1	Hypothesen	30
	5.2	Conclusies over het functioneren van raadsleden	31

1 Aanleiding voor het onderzoek

In 2001 heeft SGBO in opdracht van de ministeries van BZK en SZW een onderzoek gedaan naar motieven van raadsleden om te stoppen met het raadswerk¹. Aanleiding destijds was de vraag waarom de streefcijfers van de overheid om meer vrouwen en migranten actief te krijgen in de politiek niet worden gehaald. Dit onderzoek heeft naast de beantwoording van deze vraag veel bruikbare informatie over raadsleden opgeleverd.

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties stelt zich ten doel de ontwikkelingen in het lokaal bestuur te volgen en te analyseren. Daartoe wordt in 2006 onder meer de 'Trendnota Staat van het Binnenlands Bestuur' opgesteld. In deze Trendnota staan de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2006 centraal. Een van de onderwerpen die daarbij interessant zijn, zijn de raadsleden zelf. Met welke motieven beginnen zij aan het raadswerk, waarom stoppen zij daar weer mee en hoe hebben zij het raadswerk in de eerste dualistische periode ervaren?

In dit kader heeft het ministerie van BZK SGBO opnieuw verzocht een onderzoek, vergelijkbaar met het onderzoek uit 2002, onder aftredende raadsleden te doen.

1.1 Methode

Er zijn verschillende groepen afgetreden raadsleden:

- Diegenen die in 2002 zijn gestart en tussentijds (voor het einde van de raadsperiode) zijn opgehouden;
- Diegenen die in 2006 zich niet meer kandidaat hebben gesteld of niet meer kandidaat zijn gesteld door hun partij;
- Diegenen die zich in 2006 nog wel kandidaat hebben gesteld, maar niet gekozen zijn omdat hun partij minder zetels kreeg dan verwacht (onvrijwillig gestopt).

Om deze groepen te bereiken zijn verschillende methoden gehanteerd.

In de adressenbestanden van de VNG (Corsa-bestanden) zijn afgetreden raadsleden zo kort na de raadsverkiezingen nog niet bekend. Voordat het adressenbestand weer voldoende betrouwbaar is, moeten de mutaties worden doorgegeven door gemeenten zelf. Dit duurt normaal gesproken een aantal maanden.

Voor het kunnen traceren van tussentijdse aftreders, is een vergelijking gemaakt tussen de adressenbestanden van december 2002 (de eerste betrouwbare datadrop na de raadsverkiezingen van maart 2002) en de datadrop van 7 maart 2006, de laatste stand van zaken voor de raadsverkiezingen. De adressen die hierop niet meer voorkwamen, zijn aangeschreven. In deze groep zit een aantal personen dat door overlijden niet meer op de lijst voorkomt. Voor zover gemeenten dat hebben doorgegeven, is deze reden geregistreerd. Niettemin kon niet voorkomen worden dat een aantal personen ten onrechte werd aangeschreven.

Om de groep te bereiken die na de verkiezingen van 2006 niet is teruggekeerd, is het gehele adressenbestand van 7 maart 2006 aangeschreven.

¹ 'Afscheid van de raad', SGBO en P&D-analytica, P. Castenmiller, M. Leijenaar, K. Niemöller, H. Tjalma, juni 2002

Om de vergelijking tussen zittende raadsleden en vertrekkende raadsleden te kunnen maken, hebben we zowel degenen die niet meer teruggekeerd zijn in de raad als diegenen die wel doorgegaan zijn als raadslid verzocht de vragenlijst in te vullen.

Er is gebruikgemaakt van een internetvragenlijst. In de brief waarin de inlogcode werd toegezonden, werd tevens aangegeven dat de vragenlijst op papier beschikbaar was. Van deze mogelijkheid hebben 37 personen gebruikgemaakt.

Daar waar de samenstelling van gemeenteraden in 2002 relevant is, is gebruikgemaakt van de data van www.decentraalbestuur.nl.

1.2 Respons

Deze methode heeft geleid tot de volgende respons:

Van het totaal:

In totaal zijn 10998 personen aangeschreven. Daarvan zijn er 2459 met invullen gestart; 2206 hebben de vragenlijst geheel ingevuld = 22%.

71% van de respondenten is man, 18% is vrouw. Het aandeel vrouwelijke raadsleden bedraagt sinds 1998 steeds rond de 23%. Dat betekent dat vrouwen iets ondervertegenwoordigd zijn onder de respondenten van dit onderzoek.

Van de tussentijds afgetreden (tussen 2002 en 2006 gestopt):

Aangeschreven 1333 / Ingevuld: 262 = 20%.

Van degenen die raadslid waren op 7 maart 2006:

Aangeschreven: 9665/ Ingevuld 2197 = 23%.

Bij een verwachting dat ca. 35% van de raadsleden bij de verkiezingen stopt (= 3360), zou dat een respons van 31% onder de aftreders betekenen. Is 40% gestopt, dan is die respons 27%.

In dit onderzoek zijn vier groepen te onderscheiden:

- Degenen die in de periode 2002 - 2006 tussentijds zijn afgetreden	262
- Diegenen die met de raadsverkiezingen van maart 2006 vrijwillig zijn gestopt (geen kandidaat meer)	671
- Diegenen die met de raadsverkiezingen van maart 2006 onvrijwillig zijn gestopt (niet herkozen)	384
- Degenen die voor de raadsverkiezingen van 2006 al raadslid waren en dat nog steeds zijn	1132

1.3 Verwachte ontwikkelingen: invloed van dualisme en bestuurlijke vernieuwing

Welke ontwikkelingen zouden te verwachten zijn over de periode 2002-2006 als het om het functioneren van raadsleden gaat?

Een van de belangrijkste ontwikkelingen is de invoering van het dualisme. Trefwoorden daarvan zijn: meer openheid naar buiten toe, meer betrekken van burgers bij beleidsvorming en -uitvoering, meer accent op de maatschappelijke effecten van beleid. In 2002 ging de eerste 'duale' periode van start en hebben veel raden expliciet aandacht besteed aan bestuurlijke vernieuwing.

Dit leidt tot een aantal hypothesen, dat hieronder op een rijtje wordt gezet:

1) De rol van de raad

Te verwachten is dat de raad meer zelfbewust is geworden. In het kader van het dualisme zijn de rollen van de raad voor het eerst expliciet benoemd en gelabeld, zoals kader stellen, controleren en volksvertegenwoordiging.

Door de sterkere scheiding van taken tussen raad en college krijgt de raad een zelfstandige, eigen rol ten opzichte van het college en hebben raadsleden een duidelijkere taakopvatting als het gaat om die rollen van kader stellen, controleren en volksvertegenwoordiging.

2) Betrekken van burgers krijgt meer prioriteit

Raadsleden vinden het belangrijker wat burgers vinden, gaan meer op zoek naar meningen van buiten het politieke systeem. Een van de klachten over de invoering van het dualisme is overigens dat het aanvankelijk veel intern gerichte tijd vergde, terwijl men juist meer tijd 'extern' wilde gaan doorbrengen.

3) De introductie van griffier en fractieondersteuning maakt het werk gemakkelijker

Een aantal zaken uit de nieuwe Gemeentewet is bedoeld om de positie van de raad te versterken. De komst van de griffier was een ingrijpende structuurverandering. De ondersteuning van de raad is met ingang van 2002 verstevigd. Dit leidt ook tot minder tijdsbeslag voor raadsleden.

4) Er wordt anders en effectiever vergaderd

Vergaderen wordt meer middel dan doel van het raadswerk. Diverse gemeenten hebben geëxperimenteerd met nieuwe vormen van vergaderen.

5) Het raadslidmaatschap is door de dualisering meer tijd gaan kosten

Een veelgehoorde klacht van raadsleden is dat het werk meer tijd is gaan kosten door de dualisering. Extra taken als commissievoorzitterschap en rekenkamercommissie zijn erbij gekomen.

6) De sterke opkomst in 2002 van lokale partijen

Dit zou geleid kunnen hebben tot meer behartiging van deelbelangen of zelfs individuele belangenbehartiging. Zien we daar iets van terug?

7) Lokale politiek blijft een mannenwereld

Her wil de laatste jaren maar niet vlotten met de toename van het aantal vrouwelijke raadsleden. Dit is overigens nog niet bekend voor de laatste verkiezingen. Dit is te verklaren uit het feit dat mannen de dominante cultuur bepalen.

In het rapport zullen we deze hypothesen toetsen en nagaan in hoeverre het functioneren van raadsleden en hun ervaringen zijn veranderd.

2 Profiel van het raadslid

2.1 Tijdsbesteding

Het gemiddelde raadslid besteedt ruim 15 uur per week aan het raadswerk en heeft daarnaast een betaalde baan van 36,8 uur per week. Slechts 21% van de ondervraagden geeft aan geen betaalde baan te hebben naast het raadswerk.

Tabel 2.1. Aantal uren betaald werk en raadswerk per week

	Man	Vrouw	Totaal
Uren betaald werk per week	38,5	28,0	36,8
Uren raadswerk per week	14,7	17,2	15,2

Het hardnekkige vooroordeel 'dat raadswerk vandaag de dag alleen nog iets is voor huisvrouwen en gepensioneerden' wordt hiermee in het geheel niet bevestigd. Wel blijken vrouwen gemiddeld minder uren per week te werken dan mannen en meer tijd aan het raadswerk te besteden.

In 2002 werkte het gemiddelde raadslid 36 uur per week en besteedde hij/zij 17 uur aan het raadswerk. Dit is opvallend, omdat de indruk bestaat dat het raadswerk door de invoering van de dualisering meer tijd is gaan kosten.

Tabel 2.2 Aantal uren besteed aan raadswerk naar gemeentegrootte

Gemeentegrootte	Gemiddeld aantal uur per week	Vergoeding per maand in €
< 10.000 inw.	12	183 - 236
10-20.000 inw.	13	274-404
20-50.000 inw.	15	500 - 931
50-100.000 inw.	18	1011 - 1183
> 100.000 inw.	22	1269 - 1906
Totaal	15	

De tijd die men aan het raadswerk besteedt, neemt toe met de grootte van de gemeente. Het aantal uren besteed aan het raadswerk groeit echter minder snel dan de honorering.

De respondenten hebben gemiddeld 8,5 jaar raadservaring. Hun gemiddelde leeftijd is 56 jaar. In 2002 was de gemiddelde leeftijd 54,5 jaar.

De mannelijke respondenten zijn gemiddeld 8,8 jaar raadslid, de vrouwelijke 8,4 jaar.

Degenen die tussentijds zijn gestopt, hebben gemiddeld 7,2 jaar ervaring; degenen die her bij de verkiezingen vrijwillig voor gezien hielden, zijn 9,7 jaar raadslid geweest.

2.2 Tussentijds afgetreden raadsleden

Verschillen de tussentijds aftredende raadsleden veel van degenen die de periode gewoon vol maken? Opvallend in de tijdsbesteding is, dat de tussentijds afgetreden raadsleden niet meer tijd dan gemiddeld aan hun raadswerk besteedden (15,2 uur per week). Ook werkten zij gemiddeld niet meer betaalde uren per week.

Wel zijn de tussentijds afgetreden raadsleden aanmerkelijk jonger dan het gemiddelde raadslid, namelijk 47 jaar

Van de tussentijds afgetreden raadsleden is de politieke kleur bekend. De verwachting zou zijn dat lokale partijen, die door de grote winst in 2002 met veel relatief onervaren mensen van start zijn gegaan, meer dan gemiddeld vertegenwoordigd zijn bij de russentijdse aftreders.

Tabel 2.3 Tussentijdse aftreders naar politieke partij

Politieke partij	Aftreders	Raad 2002
Lokale partij	28,5	29,5
CDA	19,7	23,9
VVD	16,4	16,3
PvdA	18,0	15,3
GroenLinks	6,1	4,7
CU	3,3	3,3
D66	3,5	3,0
SGP	1,3	1,7
SP	3,3	1,7
	100%	100%

Weergegeven zijn de samenstelling van de raden, zoals ze in 2002 van start zijn gegaan en de samenstelling van de groep die na 2002, maar voor 2006, uitstroomde. Deze gegevens betreffen alle aangeschreven tussentijdse aftreders, dus niet de respondenten. De lokale partijen zijn behoorlijk stabiel: deze partijen kennen niet meer aftreders dan gemiddeld. Wat opvalt, is dat het CDA relatief weinig en de PvdA en GroenLinks relatief veel russentijdse aftreders kennen.

2.3 Reden van aftreden

De redenen om af te treden zijn in drie hoofdgroepen te verdelen: persoonlijke redenen, zoals gezondheid of verhuizen, redenen die liggen in het functioneren van fractie of raad, zoals conflicten en ten slotte redenen van kandidaatstelling, zoals een te lage plaats op de lijst.

Tabel 2.4 Motieven om met het raadswerk te stoppen

Uitstroombmotieven	% 2002	% 2006
Persoonlijk	68	52
Raad/fractie	20	19
Kandidaatstelling	12	21
Totaal = 100%	2.949	2.014

De motieven van raadsleden om te stoppen met het raadswerk zijn inhoudelijk niet veel veranderd sinds 2002. De belangrijkste redenen blijven persoonlijke overwegingen: het tijdsbeslag wordt te veel, men heeft het lang genoeg gedaan, de leeftijd gaat meespelen.

Als dan wordt aangegeven dat het om redenen van kandidaatstelling gaat, zoals 'ik heb me op eigen verzoek niet meer kandidaat gesteld' is dat terug te voeren op deze persoonlijke motieven.

Onvrede over het functioneren van raad of fractie speelt voor een vijfde van de respondenten een rol, evenveel als vier jaar geleden.

Als we wat verder kijken, zien we dat de volgende motieven worden genoemd:

Tabel 2.5 Uitstroombmotieven

Motieven	% 2002 ²	% 2006
Persoonlijk		
Eigen gezondheid	4.1	6.1
Leeftijd/pensioen	7.3	7.8
Verhuizing	2.8	0.9
Te veel tijd	7.4	
Meer tijd voor gezin/gezin in de knel/gezondheid partner	5.5	7.4

² Een aantal antwoordcategorieën uit 2002 is in 2006 samengevoegd.

Problemen combinatie met betaald werk/andere baan/uitbreiding van het aantal uren/promotie	11.5	9.1
Te lang gedaan/tijd voor verjonging/2-3 periodes genoeg	13.5	13.9
Geen zin meer/geen uitdaging meer	5.8	5.9
Wil meer tijd voor maatschappelijke bezigheden	2.7	
Negatieve balans tijd, inzet en resultaat raadswerk	1.3	
Negatieve balans tijd, inzet en inkomsten raadswerk	2.1	
Negatieve feedback gemeenschap/media	0.8	1.0
Overig persoonlijk	3.3	
Raad en fractie		
Politiek-inhoudelijk conflict	1.5	3.1
Conflict/tegenwerking met fractie, raad, B. en W.	4.3	
Conflict met partij/afdelingsvoorzitter	1.6	
Slechte sfeer	2.9	4.4
Gaat om het spel, niet om de inhoud	0.5	
Te weinig invloed	2.8	2.6
Raad te weinig daadkracht/traagheid besluitvorming/te veel details	3.0	4.7
Invoeren dualisme/Elzinga	0.1	4.2
Overige functioneren raad/fractie	3.1	
Kandidaatstelling		
Op een onverkiesbare plaats gezet	2.3	3.0
Niet hoog genoeg geplaatst/geen lijsttrekker geworden	2.8	1.3
Op eigen verzoek niet verkiesbaar gezet/tussentijds opgestapt	1.2	8.8
Overige kandidaatstelling	1.7	
Zetelverlies partij	4.0	7.9
Anders		7.8
Totaal	100% (n =2949)	100% (n =2574)

Zoals gezegd, spelen persoonlijke motieven de grootste rol in de beslissing met het raadswerk te stoppen. Zo'n 20% geeft aan dat het lang genoeg geweest is, of dat er geen uitdaging meer inzit. De combinatie met betaald werk of met het gezin of de partner blijft het belangrijkste inhoudelijke motief om op te houden (17%).

Het percentage dat ophoudt wegens problemen met het functioneren van de raad als geheel of van de fractie is niet toegenomen. Het aantal dat de invoering van de dualisering als motief heeft om te stoppen is iets toegenomen ten opzichte van vier jaar geleden, toen de dualisering voor de deur stond, maar is niet groot (4%).

Als het gaat om perikelen rond de kandidaatstelling, is er een klein aantal dat zich heeft teruggetrokken, omdat zij niet de plaats op de lijst kregen die ze hadden gewild (2% van het totaal).

Man-vrouw

Als we uitsplitsen naar geslacht, valt het op dat vrouwen vaker aangeven dat de combinatie van het raadswerk met gezin of partner en met betaald werk een probleem is. Hoewel vrouwen minder uren per week werken, is de combinatie blijkbaar toch lastig. Dat zagen we eerder waar bleek dat er geen samenhang is tussen aantal feitelijk gewerkte uren en de mate waarin men de combinatie van betaald werk met raadswerk een probleem vindt.

Verder geven mannen aanmerkelijk vaker aan dat de leeftijd een rol speelt.

Soorten aftreders

Als we uitsplitsen naar degenen die tussentijds zijn gestopt, degenen die vrijwillig en degenen die onvrijwillig zijn gestopt, komt het volgende beeld naar voren:

Tabel 2.6. Uitstroommotieven naar soorten aftreders

Motieven	Tussen-tijds	Niet meer kandidaat	Op lage plaats	Eigen verzoek	Niet herkozen
Persoonlijk					
Eigen gezondheid	27	17	6.3	12.2	2.4
Leeftijd/pensioen	4.8	28.5	8.3	27.5	5.7
Verhuizing	5.7	1.1	2.1	1.4	0.4
Meer tijd voor gezin/gezin in de knel/gezondheid partner	14.8	24.2	2.1	22.4	3.6
Problemen combinatie met betaald werk/andere baan/uitbreiding van het aantal uren/promotie	26.1	22.8	4.2	26.3	7.7
Te lang gedaan/tijd voor verjonging/2-3 periodes genoeg	17	46.3	18.8	48.7	6.1
Geen zin meer/geen uitdaging meer	7.4	22.4	4.2	20.4	.8
Negatieve feedback gemeenschap/media	0.3	1.1	0	3.4	1.6
Raad en fractie					
Conflict raad/ fractie	15.7	7.1	10.4	3.1	4.0
Slechte sfeer	17	12.1	12.5	7.4	4.0
Te weinig invloed	5.7	6.0	4.2	7.1	4.9
Raad te weinig daadkracht/traagheid besluitvorming/te veel details	14.3	11.4	8.3	13.6	3.6
Invoeren dualisme/Elzinga	9.6	12.8	10.4	11.0	3.2

Voor de tussentijdse aftreders speelt de eigen gezondheid een grote rol. Ook wordt vaker genoemd dat er sprake is van een conflictsituatie. Wat opvalt, is dat de combinatie met andere bezigheden, werk of gezin, niet beduidend meer door tussentijdse aftreders dan door andere groepen genoemd wordt. Bij niet-teruggekeerden speelt vooral de leeftijd een rol. Men heeft het lang genoeg gedaan of heeft gewoon geen zin meer.

Gemeentegrootte

Bij uitsplitsing naar gemeentegrootte laten een paar categorieën een verschil in uitkomsten zien tussen de gemeenten van verschillende omvang: het motief dat het raadswerk te veel tijd kost in combinatie met gezin of partner of met de betaalde baan, wordt in de gemeenten met 50.000-100.000 inwoners minder dan gemiddeld genoemd. Alle andere klassen laten geen verschil zien, ook niet de gemeenten met minder dan 10.000 of die met meer dan 100.000 inwoners. Kennelijk gaat het erom in hoeverre men het raadswerk kan inpassen in het eigen tijdschema, en niet om de hoeveel tijd die het raadswerk feitelijk kost.

Waar het gaat om het motief dat men persoonlijk te weinig invloed heeft, vallen juist de kleinste én de grootste gemeenten op. In de kleinste gemeenten had men kennelijk verwacht toch meer invloed te kunnen uitoefenen door de kleine afstand tussen burgers en raad. In de grootste gemeenten kan juist het motief een rol spelen dat men de invloed met veel raadsleden moet delen. Deze achtergronden zijn echter niet onderzocht.

Her motief voor het stoppen met het raadswerk dat de invoering van het dualisme de taak van raadsleden zwaarder maakt, wordt meer dan gemiddeld genoemd in de kleinste gemeenten. Mogelijk speelt hierbij mee dat er in kleine raden relatief veel raadsleden als commissievoorzitter moeten optreden en kleinere raden ook vaker voor een rekenkamerfunctie met raadsleden kiezen. Ook is de omvang van de griffiersaanstelling in deze gemeenten vaak minder dan 1 fte. Dan komen de nieuwe taken ook vooral op de raadsleden zelf neer.

2.4 Motieven om raadslid te worden

Tabel 2.7. Belang van verschillende motieven (percentages, in volgorde van belangrijkheid)

Motief	Onderzoeks- jaar	Ze er g r o o t			Ze er k l e i n
Werken aan maatschappelijke veranderingen	2002	41	40	14	5
	2006	38	52	10	1
Mijn capaciteiten kunnen gebruiken	2002	39	45	12	4
	2006	28	62	9	1
Andere mensen kunnen helpen	2002	35	42	19	4
	2006	30	58	11	1
Een rol kunnen spelen in het sociale leven	2002	28	39	21	12
	2006	28	56	14	3
Bij de politiek betrokken raken	2002	31	41	19	9

	2006	26	55	14	5
Iets voor eigen achterban doen	2002	26	45	22	7
	2006	23	55	19	4
Eigen ideeën toe kunnen passen	2002	19	47	26	8
	2006	14	62	23	2
Iets voor achtergestelde groepen doen	2002	25	39	26	10
	2006	26	49	22	3
Verplicht zijn aan eigen partij	2002	13	26	32	29
	2006	7	32	40	21
Regelmatig terugkerende activiteit hebben, bezig kunnen zijn	2002	4	15	29	52
	2006	4	26	39	32
Ervaring opdoen voor een beroep	2002	3	11	24	62
	2006	2	9	36	54

In de beantwoording van de vraag waarom men raadslid wilde worden, worden zowel motieven gericht op de maatschappij als op de eigen persoon genoemd. Men wil graag maatschappelijke veranderingen tot stand brengen, maar ook iets met de eigen capaciteiten doen. Hieruit komt het beeld naar voren, dat men verwacht aan de ene kant iets te kunnen geven aan de lokale samenleving, maar aan de andere kant ook iets te ontvangen in de vorm van een zinvolle tijdsbesteding.

In vergelijking met 2002 lijken vooral de extern gerichte motieven, iets voor anderen betekenen, aan waarde te winnen.

Daarnaast is de vraag gesteld welke aspecten van het raadslidmaatschap men aantrekkelijk vond voordat men raadslid werd.

Vaak wordt de taak van raadsleden gesplitst in drie aspecten: de volksvertegenwoordiging, het kader stellen en het controleren. Uit het antwoord op de vraag blijkt dat degenen die overwegen raadslid te worden vooral door de volksvertegenwoordigende aspecten worden aangetrokken: het vertegenwoordigen van inwoners en van mijn kiezers in het lokaal bestuur. Ook het opkomen voor belangen van groeperingen is van belang. In mindere mate speelt het opkomen voor individuele belangen een rol.

Het kaderstellende, dat teruggevonden wordt in het realiseren van het eigen partijprogramma, vindt men ook van groot belang. Het laatste aspect, de controle, heeft kennelijk de minste aantrekkingskracht.

Tabel 2.8. Aspecten van het raadslidmaatschap en hun aantrekkelijkheid (percentages, in volgorde van belangrijkheid)

Aspecten	Onderzoeksjaar	Zeergroot			Zeerklein
Het vertegenwoordigen van de burgers in deze gemeente	2002	50	40	9	1
	2006	43	52	5	0
Het vertalen van het programma van mijn partij in gemeentelijk beleid	2002	51	39	8	2
	2006	28	61	10	1
Het vertegenwoordigen van de kiezers van mijn partij	2002	49	40	10	1
	2006	32	57	10	1
Het opkomen voor de belangen van groepen en organisaties uit de lokale samenleving die zich met hun problemen tot mij richten	2002	40	41	16	3
	2006	28	57	14	1
Het vaststellen van de hoofdlijnen van het gemeentelijk beleid	2002	53	37	8	2
	2006	40	53	6	0
Het opkomen voor de belangen van individuele burgers die zich met hun problemen tot mij wenden	2002	41	33	19	7
	2006	24	46	26	4
Het naar de burger toe rechtvaardigen van bestuursbeslissingen	2002	24	38	28	10
	2006	18	51	27	5
Het controleren van B. en W. en het ambtelijk apparaat	2002	17	39	32	12
	2006	12	52	33	3

2.5 Ervaring vooraf

Welke ervaring hebben aspirant-raadsleden al in de politiek of in het openbaar bestuur voordat zij zich kandidaat stellen? Het blijkt dat slechts 14% nog helemaal niet actief was in de lokale partijafdeling, 31% liep al mee als steunfractielid en 30% als bestuurslid. De rest noemt zichzelf al actief lid.

Slechts een vijfde (22%) is nog niet actief geweest in andere organisaties. Bijna de helft van de kandidaten (48%) was eerder actief in een plaatselijke vereniging, 6% in een actiegroep en 7% in wijk- of dorpsraad.

In de ervaring vooraf is geen verschil te zien tussen mannen en vrouwen.

2.6 Het selectieproces

Het selectieproces voor de kandidatenlijst kan per gemeente en per partij anders worden ingevuld. De landelijk georganiseerde politieke partijen hebben de afgelopen jaren door middel van trainingen en handreikingen aandacht gegeven aan de kwaliteit van dat selectieproces.

Tabel 2.9. Beoordeling van kandidaatstellingsproces

Oordeel over selectieproces		Positief				Negatief
Selectie (on)professioneel	2002	13%	23%	29%	18%	17%
	2006	10	32	32	19	7
Selectie (on)democratisch	2002	42%	30%	16%	6%	6%
	2006	51	13	25	6	5

Het oordeel over het selectieproces is iets positiever geworden dan vier jaar geleden. Als het over de mate van professionaliteit gaat, is het percentage uitgesproken negatieve respondenten iets afgenomen: van 35% naar 27%. Toch laat de professionaliteit nog te wensen over: 41% vindt dat er sprake is van een professionele aanpak.

Met de mate van democratie is het wat beter gesteld. Twee derde van de respondenten antwoordt dat het proces democratisch is verlopen; slecht 11% heeft een negatief oordeel.

Zoals te verwachten was, zijn degenen die niet hoog genoeg op de lijst gekomen zijn erg ontevreden over het democratisch gehalte van het selectieproces.

Wanneer we naar gemeentegrootte kijken, zien we dat de raadsleden uit grotere gemeenten het selectieproces iets professioneler vinden dan die uit kleinere gemeenten. Wat het democratisch gehalte betreft, zijn er geen verschillen.

3 Ervaringen tijdens het raadslidmaatschap

In een aantal vragen wordt ingegaan op de vraag hoe men tijdens de laatste periode van het raadslidmaatschap het functioneren van raad en fractie heeft ervaren. De antwoorden betreffen dus de eerste duale periode, 2002-2006.

3.1 Het functioneren van de raad

Eerst is een aantal vragen gesteld over het functioneren van de plenaire raad in de vorm van tegenstellingen. Hierbij kon men op een 5-puntsschaal aangeven welke stelling men het meest onderschreef.

Tabel 3.1 Typering van het functioneren van de plenaire raad (percentages)

Functioneren							
		1	2	3	4	5	
Gericht op hoofdzaken	2002	6	20	38	28	7	Gericht op bijzaken
	2006	4	17	41	31	7	
Interessant	2002	6	23	36	26	9	Saai
	2006	6	24	41	21	8	
Raad kritisch	2002	7	26	25	28	14	Raad volgzzaam
	2006	10	28	27	24	11	
Oppositie invloedrijk	2002	3	11	23	36	27	Oppositie langs de kant
	2006	7	17	25	29	21	

Wanneer het over het functioneren van de raad gaat, is de invloed van de dualisering in beperkte mate terug te vinden. Zo is op te merken dat de oppositie iets invloedrijker is geworden. De raad als geheel vindt men echter nog weinig kritisch en wordt eerder als volgzzaam getypeerd. Ook ervaart men het collegeprogramma als minder strak.

Tabel 3.2. Typering van het besluitvormingsproces van de plenaire raad (percentages)

Besluitvorming							
		1	2	3	4	5	
Het college flexibel	2002	2	19	29	29	21	Het college star
	2006	4	20	32	28	17	
Het college stond open	2002	8	25	31	24	12	Het college was gesloten
	2006	7	27	33	23	11	
Alles was voorgebakken in overleg collegepartijen of in commissies	2002	27	37	19	12	5	Open overleg over kwesties in de voltallige raadsvergaderingen
	2006	15	30	28	21	6	
Herkenbare politieke scheidslijnen	2002	17	36	28	14	6	Politieke scheidslijnen onduidelijk
	2006	16	28	33	21	6	
Raadsdebatten in teken van tegenstelling raad-college	2002	4	11	32	31	22	Raadsdebatten in teken van tegenstelling collegefracties-oppositie
	2006	5	19	35	28	14	
Collegefracties volgbaar	2002	32	36	17	12	3	Collegefracties kritisch
	2006	19	24	24	26	7	

Daarnaast lijkt de discussie iets minder voorgebakken te worden in commissies. Ook vindt de besluitvorming wat minder langs politieke scheidslijnen plaats.

Er vindt een verschuiving plaats naar discussies tussen raadsfracties onderling. Daarbij worden de collegefracties wat minder volgbaar.

Tabel 3.3. Typering van procesmatige aspecten van de plenaire raad (percentages)

Proces			1	2	3	4	5	
College bepaalde agenda van de raad	2002	56	33	8	2	1	Raad bepaalde eigen agenda	
	2006	17	27	26	19	11		
Besluitvorming op basis van wisselende meerderheden	2002	4	14	15	30	37	Besluitvorming op basis van meerderheid collegepartijen	
	2006	6	17	24	30	23		
Raad beschikte over inadequate informatie	2002	5	19	30	33	13	Raad beschikte over adequate informatie	
	2006	6	23	34	30	8		
Collegeprogramma liet nauwelijks ruimte voor invloed van de raad	2002	12	30	36	19	3	Collegeprogramma liet veel ruimte voor invloed van de raad	
	2006	9	22	42	23	5		
Raad reageerde alleen op kant en klare collegevoorstellen	2002	19	33	25	19	5	Raad stelde in een vroeg stadium eisen aan inhoud beleid en beleidsproces	
	2006	13	30	31	21	4		
Discussie op basis van alternatieve voorstellen	2002	2	11	20	36	32	Discussie op basis van één collegevoorstel	
	2006	4	14	26	30	26		

Wat de procesmatige kant betreft, bepaalt de raad iets meer de eigen agenda. Ook vindt besluitvorming vaker plaats op basis van wisselende meerderheden.

Wat niet beter geworden is, is de informatievoorziening. Ook wat betreft de kant en klare collegevoorstellen is er weinig gebeurd. Er is slechts een kleine verschuiving naar alternatieven te zien. 56% is van mening dat er vooral nog op basis van één voorstel wordt besloten.

Als we kijken naar de verschillen tussen de mening van raadsleden van collegevormende partijen en die van oppositiepartijen, vallen de volgende punten op:

Raadsleden uit oppositiepartijen zijn uitgesproken minder vaak van mening dat de collegefracties kritisch zijn. Ook zijn zij in mindere mate dan raadsleden uit collegepartijen van mening dat de raad als geheel kritisch is.

Waar het echter gaat om de vraag of de oppositie invloedrijk is of niet, is dit verschil van antwoorden vrijwel niet aanwezig.

De gemeentegrootte heeft geen invloed op de mate waarin men tevreden is over de informatievoorziening. Ook is de invloed van de raad op de raadsagenda niet afhankelijk van de gemeentegrootte.

Tabel 3.4. Meningsvorming over een aantal uitspraken over het functioneren van de gemeenteraad (percentages in volgorde van mate (helemaal) eens)

	Onderzoeks -jaar	Helemaal eens				Helemaal oneens
De raadsvergaderingen hadden in de helft van de tijd gehouden kunnen worden.	2002	36	30	15	12	7
	2006	34	40	13	11	2
Het debat was doorgaans veel te detaillistisch.	2002	24	35	26	12	3
	2006	22	49	19	9	1
De raadsvergaderingen en commissievergaderingen overlappen elkaar te veel.	2002	35	35	14	11	5
	2006	25	41	17	15	3
Scoren voor de media bepaalde te vaak de gang van zaken in de raadsvergadering.	2002	25	32	23	14	6
	2006	21	41	23	13	2
De besluitvorming verliep te traag.	2002	21	35	28	13	4
	2006	18	44	23	14	1
Er was maar al te vaak sprake van haantjesgedrag.	2002	22	31	26	15	7
	2006	21	39	24	15	2
Er hing een collegiale sfeer.	2002	20	37	24	13	6
	2006	12	45	23	15	5
Ik kreeg als raadslid te veel (papieren) informatie.	2002	17	24	25	20	13
	2006	19	28	26	23	5
Ik mocht alleen het woord voeren over mijn eigen terrein.	2002	17	18	13	20	33
	2006	8	21	16	32	23
Te veel beslissingen werden	2002	12	24	28	22	14

buiten de vergaderingen om geregeld (in de informele sfeer).	2006	7	22	31	33	8
Plaatselijke belangengroepen of organisaties oefenden te veel druk uit op individuele raadsleden.	2002	5	16	30	34	16
	2006	5	18	33	38	6
Het kleine aantal vrouwelijke raadsleden vond ik een probleem.	2002	12	13	25	20	31
	2006	6	12	25	31	26

Raadsleden zijn in het algemeen kritischer geworden als het gaat over het functioneren van de raad. Dit kan betekenen dat het functioneren minder is geworden, maar kan ook veroorzaakt worden door een kritischer houding van de raadsleden. Een onderdeel als de overlap tussen raads- en commissievergaderingen is veel ter sprake geweest in de discussies over bestuurlijke vernieuwing. Veel gemeenteraden hebben commissievergaderingen afgeschaft of verminderd, en op verschillende wijzen met vergaderen geëxperimenteerd.

Wanneer het gaat over haantjesgedrag, blijken vrouwen dat in sterkere mate te ervaren: van de vrouwen is 68% het ermee eens, van de mannen 57%.

De klacht dat men alleen maar over onderwerpen op eigen terrein mocht spreken, is afgenomen. Een mogelijke oorzaak is dat fracties gemiddeld kleiner zijn geworden doordat meer partijen aan de raadsverkiezingen deelnemen. Het pakket aan onderwerpen waarover een raadslid het woord mag voeren, neemt daardoor toe.

Verder valt op dat de druk van groeperingen op individuele raadsleden weinig als probleem wordt ervaren. De individuele belangenbehartiging is niet zo'n probleem.

3.2 Het betrekken van burgers

Hoe kijkt men aan tegen de rol van burgers in het democratisch proces? In hoeverre is het van belang dat burgers gehoord of betrokken worden bij besluitvorming? En zijn daar de laatste jaren verschuivingen in opgetreden?

**Tabel 3.5 Opvattingen over het belang van de mening van burgers
% (zeer) belangrijk .**

	2002 (afgetreden raadsleden)	2006 (allen)
Mate waarin ambtsdragers aandacht schenken aan de opvattingen van inwoners	93	93
Kans voor burgers om opvattingen kenbaar te maken	87	86
Actieve deelname bewoners aan besluitvorming	84	83
Mate waarin ambtsdragers door inwoners ter verantwoording worden geroepen	79	81
Mate waarin raadsbeslissingen overeenstemmen met opvattingen van de meerderheid van de bevolking	64	64

Voorop staat dat vrijwel alle raadsleden het zeer belangrijk vinden dat er naar opvattingen van inwoners geluisterd wordt. Dat is nog belangrijker dan de mate waarin men die inbreng kan leveren.

Raadsleden zijn zich dus zeer bewust van het feit dat interactieve besluitvorming alleen zin heeft als men bereid is iets met de uitkomsten te doen. Ook vinden zij het minder belangrijk dat beslissingen uiteindelijk door de meerderheid van de bevolking worden gedragen: raadsleden zijn zich er kennelijk goed van bewust dat het afwegen van belangen, de essentie van de politieke besluitvorming, kan leiden tot minder populaire maatregelen.

Her belang dat men hecht aan de mening van de burger is niet toegenomen ten opzichte van 2002, maar het was ook al hoog.

3.3 Ervaring met agressie en bedreiging

Aan de raadsleden is gevraagd in hoeverre zij ervaring hebben met agressie en bedreiging. Uit onderzoeken onder wethouders en burgemeesters lijkt een trend naar meer bedreiging en agressie waarneembaar te zijn. Geldt dit ook voor raadsleden?

Hoewel er geen vergelijkbare cijfers zijn van eerdere onderzoeken, lijkt de mate van bedreiging mee te vallen.

Tabel 3.6. Ervaring met bedreiging

Hebt u te maken gehad met bedreiging?	%
Ja, met fysieke bedreiging	5
Ja, met bedreiging per e-mail	4
Ja, met bedreiging per brief	4
Ja, met bedreiging per telefoon	4
Nee	83
Totaal	100%

Van degenen die met bedreiging te maken hebben gehad (16% van de ondervraagden), heeft bijna de helft daar niets mee gedaan: ik heb het naast me neergelegd. Een kwart heeft het met de burgemeester besproken. 16% heeft melding bij de politie gedaan, waarna ongeveer de helft van deze meldingen tot daadwerkelijke aangifte heeft geleid.

Er is geen onderscheid gevonden tussen mannen en vrouwen op dit terrein.

De vraag naar ervaringen met daadwerkelijke geweldpleging levert de volgende antwoorden op:

Tabel 3.7. Ervaring met agressie

Hebt u te maken gehad met agressie?	%
Ja, met fysieke agressie	1
Ja, met verbale agressie	12
Ja, met vernieling van persoonlijke eigendommen	2
Nee	84
Totaal	100%

Bij deze vraag blijken ook weinig raadsleden daadwerkelijk met agressie te maken te krijgen. Met deze agressie heeft 57% niets gedaan, terwijl 19% het met de burgemeester heeft besproken. Van de 13% die naar de politie is gestapt heeft 9% uiteindelijk aangifte gedaan: een percentage vergelijkbaar met dat van degenen die met bedreiging te maken hebben gehad. Geconcludeerd kan worden dat raadsleden vrijwel even serieus met bedreiging als met daadwerkelijke agressie omgaan.

De vraag of er in de gemeente een protocol is voor het omgaan met dergelijke situaties, kon door ruim de helft niet worden beantwoord: zij zijn er niet van op de hoogte of er een dergelijk protocol is. Een derde geeft aan dat zo'n protocol er niet is, terwijl 15% aangeeft dat er wel afspraken zijn in hun gemeente.

Dit geeft de indruk dat bedreiging en agressie zeker wel voorkomen, maar niet in die mate dat het hoog op de agenda staat.

3.4 Het belang van contacten

In welke mate hecht men belang aan de verschillende contacten in het politieke veld en welke invloed heeft het duale werken daarop gehad?

Tabel 3.8 Belang van contacten (percentages, in volgorde van belangrijkheid)

Mijn fractie		Ze er belang- rijk				Ze er onbelang- rijk
Contacten met lokale organisaties en groepen	2002	35	49	15	1	-
	2006	35	52	13	1	0
Individuele contacten met burgers	2002	38	45	15	2	-
	2006	39	45	14	2	0
Contacten met collega-raadsleden	2002	42	43	13	2	0,2
	2006	34	50	16	1	0
Contacten met wijk- en buurtorganisaties	2002	33	48	18	2	0,1
	2006	34	48	16	2	0
Contacten met collegeleden	2002	38	43	17	2	0,3
	2006	22	50	25	3	0
Contacten met afdeling en bestuur van mijn lokale politieke partij	2002	31	44	21	4	1
	2006	21	44	29	6	1
Contacten met gemeenteambtenaren	2002	29	43	24	4	0,4
	2006	14	43	35	8	1

Voorop staan de contacten met belangengroepen en individuele burgers. Deze zijn niet in belangrijkheid toegenomen, ondanks de zoektocht naar invulling van de volksvertegenwoordigende rol. De overgrote meerderheid van de raadsleden vond die contacten al van groot belang.

Wel zijn er veranderingen te zien als het gaat om het belang dat men hecht aan contacten met collegeleden, gemeenteambtenaren en de lokale afdeling van de partij. Deze contacten zijn iets minder belangrijk geworden.

3.5 Nieuwe zaken op basis van de Gemeentewet

Naast het duale stelsel, is in de nieuwe Gemeentewet die op 8 maart 2002 van kracht werd, een aantal praktische zaken veranderd of mogelijk gemaakt. Omdat de formele evaluatie van het dualisme al heeft plaatsgevonden, was het in het kader van dit onderzoek interessanter de verbinding te leggen tussen het functioneren van het raadslid en deze nieuwe ontwikkelingen. Her doel van de veranderingen was immers de positie van de raad te versterken. Hebben raadsleden dat ook als zodanig ervaren?

Wethouder maakt geen deel uit van de raad

De kern van de dualisering van het gemeentebestuur is de scheiding tussen raad en college. Het doel daarvan is het bevorderen van transparantie in het besluitvormingsproces. Welk effect heeft het feit dat de wethouder niet langer deel uitmaakt van de raad op het raadswerk? Wordt het daardoor inderdaad eenvoudiger? 34% vindt het werk eenvoudiger, volgens 41% veranderde er niets en 25% vindt het werk daardoor ingewikkelder geworden.

Aanstelling van een griffier

De griffier heeft als belangrijkste taak het ondersteunen van de raad bij het uitoefenen van zijn functie. Geheel volgens verwachting geeft dan ook 75% van de respondenten aan dat het werk door de komst van de griffier eenvoudiger is geworden. Nog eens 19% vindt dat er niets veranderd is.

Fractieondersteuning

De mogelijkheid van fractieondersteuning zou ook een bijdrage moeten leveren aan het vereenvoudigen van raadswerk. Deze mogelijkheid was er ook in de oude wet al wel, maar er werd eigenlijk alleen in grote steden gebruik van gemaakt. 56% vindt het werk inderdaad eenvoudiger geworden; voor 41% verandert er niets. Niet bekend is of deze raadsleden ook voor de invoering van de wet al fractieondersteuning hadden, of dat zij er nu nog geen gebruik van maken.

De lokale rekenkamer

De lokale rekenkamer(functie) is ingevoerd om de rol van de raad te versterken. Aan de andere kant geeft het ook extra werk voor individuele raadsleden als er sprake is van een rekenkamerfunctie.

40% van de ondervraagden geeft aan dat het werk door de rekenkamer eenvoudiger wordt, 47% vindt dat het niet uitmaakt en zo'n 13% vindt het raadswerk daardoor ingewikkelder geworden.

Voorzitterschap commissies

In de nieuwe Gemeentewet wordt bepaald dat raadscommissies worden voorgezeten door raadsleden. Dit betekent een taakverzwaring voor commissievoorzitters. In de afgelopen jaren is daar regelmatig over geklaagd en is ook de vraag op tafel gelegd of commissievoorzitters niet een extra vergoeding zouden moeten ontvangen voor het extra werk. 39% vindt het werk voor commissievoorzitters eenvoudiger geworden, 38% vindt dat het niets uitmaakt en 23% vindt het werk ingewikkelder geworden. Per saldo is men positief.

3.6 Het functioneren van de fractie

Tabel 3.9 Oordeel over het functioneren van de fractie (percentages in volgorde van mate waarin men het ermee eens is)

Mijn fractie:		Helemaal mee eens				Helemaal meeneens
Werkte in een vriendschappelijke sfeer	2002	60	24	9	4	2
	2006	51	35	9	4	2
Kwam als dat nodig was voor elkaar op	2002	47	32	11	6	4
	2006	38	45	9	5	3
Respecteerde onderlinge verschillen in opvattingen	2002	36	33	16	11	5
	2006	26	54	12	7	2
Voerde in de voorbereiding op standpunten meestal goede inhoudelijke debatten	2002	28	41	18	9	4
	2006	19	55	16	9	2
Stond toe dat er fouten gemaakt werden	2002	21	42	23	10	4
	2006	14	59	19	7	1
Bestond uit deskundige personen	2002	23	39	25	11	3
	2006	17	53	22	8	1
Werkte weinig efficiënt	2002	6	19	18	34	23
	2006	3	15	20	46	17
Werd gekenmerkt door persoonlijke rivaliteit	2002	8	11	14	25	42
	2006	4	11	16	35	34

Wat de gang van zaken binnen de fractie betreft, blijft men zonder meer positief over het functioneren van de eigen fractie. Er wordt collegiaal en goed gewerkt en men ervaart weinig persoonlijke rivaliteit.

3.7 Individuele problemen bij het functioneren als raadslid

Naast de motieven om uiteindelijk af te treden is gevraagd naar de mate waarin men een aantal met name genoemde mogelijke problemen heeft ervaren of nog ervaart.

Tabel 3.10 Mogelijke problemen op individueel niveau (percentages, in volgorde van mate waarin men het als een (groot) probleem ziet)

		Groot probleem				Volstrek t geen probleem
Hoeveelheid benodigde tijd	2002	17	29	19	17	19
	2006	11	33	14	29	13
Honorering van het raadslidmaatschap	2002	14	18	21	12	35
	2006	14	23	23	24	17
Vergadertijden	2002	6	16	19	24	35
	2006	3	18	16	42	21
De eigen maatschappelijke carrière	2002	7	15	15	17	46
	2006	5	15	13	38	30
Gezins- of familieomstandigheden	2002	5	16	17	24	39
	2006	3	12	15	42	28
Eigen gezondheid	2002	5	8	11	35	39
	2006	2	8	12	39	39
Mogelijkheden voor kinderopvang	2002	3	4	7	9	77
	2006	2	4	19	22	54
De voortdurende aandacht van de media	2002	2	5	14	24	54
	2006	1	5	17	48	29

Persoonlijk op besluiten van de raad te worden aangesproken door burgers	2002	2	6	12	25	56
	2006	1	5	12	50	33
De Nederlandse taal	2002	1	1	3	6	89
	2006	1	3	8	29	
Opleidingsniveau	2002	2	6	10	17	65
	2006		3	9	38	50

Bij deze vraag wordt een aantal onderwerpen aangereikt dat wellicht een probleem zou kunnen zijn voor het goed functioneren als raadslid. Ook hier ligt, net als bij de aftreedmotieven, het accent op het tijdsbeslag. Daarnaast wordt nu wel het honorarium van raadsleden als probleem genoemd: dit wordt bij de motieven om af te treden echter vrijwel niet genoemd.

Er zijn ten opzichte van 2002 weinig verschuivingen in het ervaren van problemen.

Uitgesplitst naar geslacht is er geen verschil te zien in onderwerpen als vergadertijden of kinderopvang. Bij de motieven om af te treden wordt het tijdsbeslag in relatie tot partner of gezin in sterkere mate genoemd door vrouwen. Bij deze vraagstelling is dit verschil niet terug te vinden bij de categorie gezins- of familieomstandigheden.

4 Terugblik op het raadslidmaatschap

4.1 Terugblik op de periode

Aan de afgetreden raadsleden is gevraagd hoe men terugkijkt op de raadsperiode. In het algemeen is men redelijk tevreden over wat men heeft kunnen bereiken.

Tabel 4.1. Hoeveel kon u gewoonlijk bereiken voor individuele burgers of organisaties die zich met hun problemen tot u wendden? (percentages)

	2002	2006
Heel veel	7	3
Veel	37	18
Redelijk veel	41	56
Weinig	12	23
Vrijwel niets	3	2
Totaal (=100%)		

De mate waarin raadsleden het idee hebben dat zij voor individuele belangen iets hebben kunnen bereiken, is afgenomen. Over het algemeen is men van mening dat er redelijk veel bereikt is, als het gaat om individuele belangen. Als het gaat om iets bereiken voor andere burgers in het algemeen, wat gevraagd is bij een aantal stellingen dat op het raadswerk terugblijkt, is de uitkomst positiever. Ook ten opzichte van vier jaar terug zijn meer raadsleden zeker van mening dat zij (redelijk) veel voor andere burgers hebben kunnen bereiken (68% resp. 44%).

De mate waarin men tevreden is over het bereikte resultaat, hangt niet samen met de vooropleiding. Wel zijn mensen die eerder ervaring opdeden in een andere maatschappelijke organisatie iets positiever over wat ze konden bereiken dan mensen die die ervaring niet hadden. Dat verschil doet zich niet voor bij mensen die al in de politiek meeliepen voordat zij raadslid werden.

Tabel 4.2 Evaluatie van het raadslidmaatschap (in procenten)

		Van toepas- sing				Niet van toepas- sing
Ik heb er veel van geleerd.	2002	64	26	7	3	1
	2006	65	24	7	4	1
Ik heb veel voor andere burgers kunnen bereiken.	2002	11	33	37	15	3
	2006	19	49	18	12	2
Ik heb veel persoonlijke frustraties opgelopen.	2002	8	13	18	28	34
	2006	12	20	15	23	31
In het algemeen is het een zeer positieve ervaring geweest.	2002	56	26	11	5	2
	2006	62	21	9	6	3

Het overgrote deel van de afgetreden raadsleden kijkt met veel plezier terug op de raadsperiode. Men heeft er veel van geleerd, heeft dingen voor burgers kunnen bereiken en vindt het een positieve ervaring.

Opvallend in vergelijking met 2002 is dat raadsleden positiever zijn over wat ze voor burgers bereikt hebben. Anderzijds is de mate van persoonlijke frustratie die men opgelopen heeft, wel toegenomen.

4.2 Na het raadslidmaatschap

Van alle raadsleden geeft 45% aan wel in te zijn voor nog een andere politieke functie; 30% weet het nog niet. Een kwart geeft aan daar geen belangstelling meer voor te hebben.

Als men nog een andere functie ambieert, denkt men vooral aan de functie van wethouder of een functie op provinciaal niveau, met name Statenlid.

Tabel 4.3 Interesse voor een politieke functie (aantal keren genoemd)

Niveau		2006 N=
Gemeente	Deelraad	6
	Commissielid	15
	Wethouder	119
	Burgemeester	21
Provincie	Statenlid of gedeputeerde	72
Nationaal	Parlement	25
Internationaal	Europarlement	2
Partij	Bestuur	26
	Actief lid	4
Adviesorganen	Algemeen	12
	Rekenkamer	5

5 Toetsing van hypothesen en conclusies

5.1 Hypothesen

Wat is er met deze uitkomsten in gedachten te zeggen over de vooraf geformuleerde hypothesen?

- 1) De raad is meer zelfbewust geworden.
Uit de cijfers blijkt dat de raad zichzelf wel onafhankelijker is gaan opstellen ten opzichte van het college. De raadsagenda wordt meer door de raad zelf bepaald en de collegefracties zijn minder volgzzaam geworden.
Toch vindt discussie vaak nog plaats op basis van één (college)voorstel en is er nog niet veel sprake van vroegtijdig betrekken van de raad bij het beleidsproces.
- 2) Betrekken van burgers krijgt meer prioriteit
Als het gaat om het horen en betrekken van burgers, vonden raadsleden dat al van groot belang. Ruim 80% van de raadsleden hechtte daar al (veel) belang aan. Dat percentage is dan ook niet verder toegenomen.
Ook bij de motieven om raadslid te worden, wordt het vertegenwoordigen van bewoners en kiezers als zeer belangrijk ervaren.
- 3) De introductie van griffier en fractieondersteuning maakt het werk gemakkelijker
De vernieuwingen die met de Gemeentewet in 2002 zijn ingevoerd, maken het raadswerk inderdaad gemakkelijker. Met name de griffier vindt men een aanwinst voor het functioneren van de raad. Dat blijkt ook uit andere onderzoeken en de evaluatie van de dualisering.
- 4) Er wordt anders en effectiever vergaderd
Als het om efficiënt vergaderen gaat, is er nog niet veel veranderd. De raadsvergaderingen duren te lang en er is te veel overlap in raads- en commissievergaderingen. Op dit terrein is er nog veel te winnen.
- 5) Het raadslidmaatschap is door de dualisering meer tijd gaan kosten
In dit onderzoek wordt niet aangetoond dat raadsleden meer uren per week aan het raadswerk zijn gaan besteden. Was dat in 2002 nog 17 uur per week, nu wordt zo'n 15 uur aan het raadswerk besteed. Wel lijken raadsleden meer uren aan hun betaalde werk te besteden. De combinatie van het raadswerk met betaald werk of het gezin of de partner blijft een belangrijk probleem, maar wordt niet vaker aangegeven dan vier jaar geleden.

- 6) De sterke opkomst in 2002 van lokale partijen leidt tot meer belangenbehartiging
Voor een sterkere gerichtheid op individuele belangen of belangen van bepaalde groepen is geen bewijs te vinden. Voor de meeste raadsleden stond en staat het algemeen belang van de bewoners en de eigen kiezers voorop.
- 7) Lokale politiek blijft een mannenwereld
In vergelijking met 2002 zijn de meningen van vrouwen meer gelijk gaan lopen met die van mannen. Dit geldt bijvoorbeeld voor de reden van aftreden. De mate waarin de gezinsomstandigheden een rol spelen, is voor vrouwen afgenomen. Ook bij andere vragen is er steeds minder onderscheid tussen antwoorden van mannen en die van vrouwen. Waar het gaat om haantjesgedrag in de politiek, blijven vrouwen wel kritischer.

5.2 Conclusies over het functioneren van raadsleden

Het gemeenteraadslid is een gemotiveerd en maatschappelijk betrokken persoon. Hij wil graag iets betekenen voor de lokale samenleving en slaagt daar naar eigen zeggen redelijk in. Het raadslidmaatschap is een klus die bevrediging schenkt, en men kijkt er na afloop dan ook met plezier op terug.

De belangrijkste problemen die men ervaart, zijn het tijdsbeslag en, in mindere mate, de honorering van het werk. Dit laatste punt is wel in belangrijkheid toegenomen ten opzichte van vier jaar geleden.

De nieuwe Gemeentewet heeft het raadswerk op een aantal punten gemakkelijker gemaakt: er zijn meer voorzieningen gericht op de ondersteuning van raadsleden. Deze maatregelen worden op prijs gesteld.

De positie van de raad is versterkt sinds vier jaar geleden: de raad treedt al onafhankelijker van het college op. De vermeende toename van het tijdsbeslag door de invoering van de dualisering is niet terug te vinden.

De informatievoorziening blijft een zorgelijk punt: zowel de (grote) hoeveelheid informatie als de mate waarin deze informatie adequaat is, scoort matig.

Ten slotte is het raadslid niet te spreken over de mate van inefficiëntie in het werk. Nog steeds is er sprake van overlap in vergaderingen, en vindt men de besluitvorming langzaam.